

Joanna Sanecka-Tyczyńska*

MIĘDZY MOCARSTWOWOŚCIĄ A PERYFERYJNOŚCIĄ. MIĘDZYNARODOWA POZYCJA POLSKI W XXI WIEKU W NARODOWEJ I KONSERWATYWNEJ REFLEKSJI POLITYCZNEJ

Streszczenie

Celem poznawczym artykułu jest analiza dwóch nurtów współczesnej polskiej myśli politycznej (narodowego i konserwatywnego) w perspektywie systemowej i problemowej przez pryzmat pożądanej pozycji międzynarodowej Polski w XXI w. Analizie poddano myśl polityczną partii politycznych – Ligi Polskich Rodzin (nurt narodowy) oraz Prawa i Sprawiedliwości (nurt konserwatywny) w dwóch jej wymiarach. Po pierwsze – w wymiarze ideologicznym, obejmującym poglądy polityczne o największym stopniu uogólnienia. Po drugie – w wymiarze programowym, który należy rozumieć jako zestaw konkretnych propozycji politycznych, koncepcji pożądanego ładu międzynarodowego i miejsca w nim Polski. Realizacji celu badawczego służyły odpowiedzi na postawione pytania badawcze: W jaki sposób LPR i PiS definiowały i opisywały ład międzynarodowy? Na jakich podstawach aksjologicznych chciano opierać proces kształtowania pozycji międzynarodowej Polski? Jakie role międzynarodowe przypisywali Polsce politycy obu badanych partii?

Słowa kluczowe: ład międzynarodowy, Liga Polskich Rodzin, Prawo i Sprawiedliwość, myśl polityczna, realizm polityczny

Wstęp

Partie polityczne jako podmioty myślenia politycznego tworzą wyobrażenia odnoszące się do struktury międzynarodowej, dokonują oceny rzeczywistości, kreślą oczekiwane i odrzucają niepożądane wizje ładu międzynarodowego oraz tworzą koncepcje i programy przekształcania rzeczywistości, precyzując w nich drogi, sposoby i środki działania¹.

---

* Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, e-mail: j.sanecka-tyczynska@poczta.umcs.lublin.pl, ORCID: 0000-0002-0344-4307.

¹ Zob. W. Paruch, *Między wyobrażeniami a działaniami. Wybrane aspekty przedmiotowe badań politologicznych nad myślą polityczną*, „Polityka i Społeczeństwo”, 2004, nr 4, s. 20.

Percepcja ładu międzynarodowego służy zdefiniowaniu interesów narodowych i ról międzynarodowych państwa: rzeczywistych i deklarowanych. W debacie o polityce zagranicznej RP dla partii politycznych kluczowe jest rozstrzygnięcie trzech dylematów: 1) jak należy określić system międzynarodowy – jako arenę rywalizacji czy raczej pole współpracy?; 2) jakie są fundamenty ładu międzynarodowego: prawo i wartości czy siła i interesy? oraz 3) co stanowi podstawową siłę sprawczą stosunków międzynarodowych: geopolityka z dominacją i rywalizacją czy geoeconomia i globalizacja z rosnącą współzależnością państw? Niezależnie od werdyktu, politycy zazwyczaj są zgodni, że współcześnie państwa nie mogą działać „w pojedynkę”, nierealne jest oddzielenie wartości od polityki, a silna pozycja Polski może się ziścić wyłącznie w stabilnym i przyjaznym środowisku międzynarodowym.

Celem badawczym artykułu jest analiza dwóch nurtów współczesnej polskiej myśli politycznej – narodowego i konserwatywnego – w perspektywie systemowej i problemowej przez pryzmat pożądanej pozycji międzynarodowej Polski w XXI w. Analizie poddano myśl polityczną partii politycznych: Ligi Polskich Rodzin (nurt narodowy) oraz Prawa i Sprawiedliwości (nurt konserwatywny)² w dwóch jej wymiarach. Po pierwsze, w wymiarze ideologicznym, obejmującym poglądy polityczne o największym stopniu uogólnienia. Zaliczają się do nich inspiracje ideowe (recepty innych nurtów ideowych oraz teorii naukowych) i pragmatyczne (stosunek i ocena rzeczywistości politycznej zarówno w odniesieniu do przeszłości, jak i teraźniejszości), wzorzec (paradygmat), czyli zespół idei niezmienny dla danego nurtu myśli politycznej, na który składa się system wartości i przekonań oraz tożsamość polityczna. Po drugie, w wymiarze programowym, który należy rozumieć jako zestaw konkretnych propozycji politycznych tworzących koncepcje oraz definiujących warunki do ich urzeczywistnienia w przyszłości.

Realizacji celu badawczego służyły odpowiedzi na postawione pytania badawcze: w jaki sposób LPR i PiS definiowały i opisywały ład międzynarodowy? jakim wartościom przypisywano kluczową rolę w kształtowaniu pozycji międzynarodowej Polski? jakie role międzynarodowe przypisywano Polsce? jaką rolę przypisywano innym podmiotom międzynarodowym? Podstawę artykułu stanowi analiza źródeł, szczególnie świadectw myśli politycznej: dokumentów programowych i wypowiedzi polityków obu badanych partii.

---

² Klasyfikacja partii politycznych za: K. Kowalczyk, *Typologia polskich partii politycznych według kryterium programowego*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2014, nr 1, s. 73–94.

Liga Polskich Rodzin wobec międzynarodowej pozycji Polski

Dla Ligi Polskich Rodzin punktem wyjścia do określenia pozycji Polski w systemie międzynarodowym była jego diagnoza. Przy opisie systemu międzynarodowego uwzględniano cztery zasady o charakterze nadrzędnym:

1) dla LPR charakterystyczne było państwocentryczne rozumienie stosunków międzynarodowych, w których głównymi podmiotami były suwerenne państwa narodowe, a ich interesy decydowały o relacjach z innymi podmiotami międzynarodowymi. Konsekwencją akceptacji zasady suwerenności państw był pogląd, że w świecie panowała anarchia, wynikająca z braku jednego zwierzchniego ośrodka władzy. W takiej rzeczywistości dominowała nieufność i konieczne było uwzględnienie ewentualnej konfrontacji oraz predykcje różnorodnych zagrożeń. Jednakże w sytuacjach konfliktowych należało opierać się na prawie międzynarodowym i wykorzystać wszelkie możliwości pokojowego rozwiązania kryzysu, drogą dyplomacji, gdyż pokoju nie można osiągnąć „przemocą i bronią”. Dla LPR wojna była „porażką ludzkości”³.

2) czynniki kulturowe, obok geopolitycznych, były zasadniczą determinantą ładu światowego. Dla LPR nie było obojętne, która cywilizacja dominowała w świecie, bo to z kolei decydowało o normach organizujących stosunki międzynarodowe. Naturalna była konfliktowość cywilizacji i jednocześnie wyższość cywilizacji łańskiejskiej w porównaniu z innymi: bizantyjską, turańską, żydowską oraz arabską. Owa „przewaga” cywilizacji zachodnioeuropejskiej wynikała z tego, iż została ona ukształtowana pod wpływem moralności chrześcijańskiej, z Dekalogiem jako etycznym drogowskazem w życiu prywatnym i zbiorowym, w tym międzynarodowym⁴.

3) świat jawił się jako struktura dynamiczna i nieprzewidywalna, a państwo narodowe posiadało atuty (suwerenność, tożsamość, terytorium), ale w każdym momencie mogło je stracić. Fałszywe było przekonanie, że „chwilowa konstelacja geopolityczna stanie się stabilną nor-

---

³ Wypowiedź Zygmunta Wrzodaka z 23 III 2003 r. w debacie po informacji rządu w sprawie udziału polskiego kontyngentu wojskowego w składzie sił koalicji międzynarodowej dla wymuszenia przestrzegania przez Irak rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.04. 2021).

⁴ Maciej Giertych przyjął za Feliksem Konecznym (1862–1949), historykiem i filozofem, koncepcję różnic cywilizacyjnych. Uznał, iż czynniki, które różnicowały cywilizacje, wzajemnie się wykluczały. Integracja, rozwiązania pośrednie w rodzaju tygla nie były możliwe, a cywilizacje konkurowały ze sobą, a w ramach jednej społeczności ostatecznie wygrać mogła tylko jedna. M. Giertych, *Wojna cywilizacji w Europie*, Warszawa 2007, s. 10, 27.

ma”, a „kto tak czyni, wyzbywa się mądrości minionych dziejów, ten po prostu nie ma świadomości, czym jest tu i teraz realny interes narodowy”⁵.

4) światem rządziły egoizmy narodowe, dlatego należało kierować się własną racją stanu, kształtując „przyjazne stosunki ze wszystkimi krajami świata”⁶.

Wzorcem dla organizacji ładu międzynarodowego miała być cywilizacja łacińska. Trzem zasadom przypisano fundamentalne znaczenie dla stabilności ładu międzynarodowego. Pierwszą była subsydiarność, która miała zapobiegać globalistycznej tendencji federalizowania państw i gwarantować suwerenność państw na arenie międzynarodowej, przejawiającą się w prawie do samodzielnego decydowania o swoich sprawach. Współpraca międzynarodowa miała opierać się na „jedności w różnorodności, a nie podporządkowaniu wszystkich krajów wspólnemu rządowi światowemu”⁷. Drugą zasadą była solidarność rozumiana jako równorzędność państw w decydowaniu o ładzie międzynarodowym oraz równość szans rozwojowych. Te ostatnie były możliwe dzięki wspomaganiam państw słabych przez państwa silne ekonomicznie na zasadzie obowiązku, nie dobrowolności. Solidarność zapobiegała skrajnemu egoizmowi w stosunkach międzynarodowych oraz rekompensowała „niegodziwości najnowszej historii”⁸. Trzecią zasadą było prawo narodów do samostanowienia. Współpraca międzynarodowa nie mogła pozbawiać państw ich wolności, nasilać niesprawiedliwość, naruszać praw człowieka i pokoju. O ile doceniano rolę globalizacji w rozwoju cywilizacyjnym państw, o tyle uznano ją za niewykorzystane narzędzie rozpowszechniania wolności i „ludzkiej solidarności”⁹.

---

⁵ Wypowiedź Marka Kotlinowskiego z 12 XI 2002 r. w debacie nad obywatelskim wnioskiem o poddanie pod referendum ogólnokrajowe rozstrzygnięcia sprawy zgody obywateli RP na sprzedaż ziemi cudzoziemcom, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.04.2021).

⁶ M. Giertych, *Koniec europosłowania*, „Opoka w Kraju”, 2009, nr 70, s. 1.

⁷ *Idem*, *Globalizm chrześcijański*, „Opoka w Kraju”, 2012, nr 79, s. 5–6.

⁸ Wypowiedź Marka Kotlinowskiego z 30 VI 2004 r. w debacie po informacji rządu w sprawie wyników Konferencji Międzyrządowej, która odbyła się w Brukseli w dniach 17 i 18 czerwca 2004 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.04.2021); Wypowiedź Marka Kotlinowskiego z 17 IV 2003 r. w dyskusji nad wnioskiem o zarządzenie ogólnokrajowego referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (10.08.2021); Wypowiedź Marka Kotlinowskiego z 10 III 2005 r. w debacie po informacji dla Sejmu i Senatu o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w pracach Unii Europejskiej w okresie lipiec-grudzień 2004 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.09.2021).

⁹ Wypowiedź Jana Łopuszańskiego z 10 I 2002 r. w debacie przed rozpatrzeniem poselskiego wniosku o przeprowadzenie referendum ogólnokrajowego, w którym obywa-

Sprzeciw LPR budziły zjawiska i działania osłabiające suwerenność i tożsamość państw oraz prawo do samostanowienia narodów. Wśród nich wymieniano „globalistyczną hegemonię”, czyli istnienie „żandarma świata, który będzie decydował o tym, co jest dobre, a co złe”; promowanie demokracji „siłą i przemocą” usprawiedliwianą wyższą koniecznością; utworzenie rządu światowego, który decydowałby o losach świata i służył pogłębieniu nierówności między państwami oraz podporządkowaniu państw słabych i małych kilku światowym mocarstwom¹⁰.

Narodowcy określili pozycję międzynarodową Polski z perspektywy państwa „średniej wielkości”, państwa ważnego, ale nie światowej potęgi ani mocarstwa¹¹ i dlatego należało realnie nakreślać cele polityki międzynarodowej, adekwatnie do możliwości, specyfiki i potencjału państwa.

W ocenie LPR na pozycję międzynarodową Polski i jej „specjalny” status międzynarodowy wpływało co najmniej siedem czynników: (1) „znaczące terytorium”, którego „nie mógł zlekceważyć żaden z sąsiadów”; (2) położenie geopolityczne, które w czasie pokoju było korzystne, niemal „błogosławione”, z powodu usytuowania Polski „na skrzyżowaniu” głównych szlaków handlowych Wschód – Zachód i Północ – Południe, co pozwalało uniknąć jednokierunkowości powiązań gospodarczych; (3) potencjał demograficzny, tak w Polsce, jak i w świecie (Polonia), w połączeniu z jednolitością narodowościową dawał „wielkie możliwości rozwoju” i stabilność wewnętrzną; (4) potencjał surowcowy i energetyczny obejmujący bogactwa naturalne i źródła energii był podstawą myślenia o samowystarczalności Polski; (5) potencjał żywnościowy uwzględniał zasoby rolnictwa oraz produkcję zdrowej żywności, a nie „schemizowanej papki i genetycznych mutantów”; (6) potencjał intelektualny i kulturowy, na który składała się wykształcona ludność, „dorobek duchowy minionych pokoleń” oraz historia, której nie należało się wstydzic, świadczyły o atrakcyjności kulturowej RP oraz (7) potencjał moralny, tak jak inne rodzaje potencjału, warunkował pozycję Polski na arenie międzynarodowej. W tym kontekście wskazywano na atut w postaci silnej polskiej rodziny oraz nieodzowność wzmocnienia tej

---

tele Polski odpowiedzą na pytanie: Czy jesteś za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej?, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.04.2021).

¹⁰ *Wypowiedź Janusza Dobrosza z 21 I 2004 r. w dyskusji po informacji ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2004 roku*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021).

¹¹ *Wypowiedź Zygmunta Wrzodaka z 28 XI 2003 r. w dyskusji po informacji rządu o zagrożeniu dla polskich wojsk stacjonujących w okupowanym Iraku oraz aktualnej sytuacji politycznej i militarnej na Bliskim Wschodzie, szanse na pokój w tym rejonie świata*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (8.06.2021).

„naturalnej podstawy rozwoju społecznego”, respektowanie jej praw, autorytetu i funkcji wychowawczych oraz ochronę przed wpływem „różnych międzynarodówek” i importowaniem do Polski „patologii życia rodzinnego”¹².

LPR, biorąc pod uwagę atuty, widziała Polskę jako państwo pełniące poważną rolę na arenie międzynarodowej, co było możliwe dzięki spójnej „wizji tego, co się chce osiągnąć” i konsekwentnej jej realizacji. Polska jako „klient Niemiec, Rosji, Unii Europejskiej czy Ameryki” była pozbawiona możliwości odgrywania znaczących ról międzynarodowych. Wśród realnych, bo wynikających z potencjału i położenia, ról międzynarodowych Polski narodowcy wymieniali sześć zasadniczych:

1) Polska mogła pełnić rolę pomostu między Wschodem i Zachodem, gdyż jej atutem było położenie geograficzne oraz brak reminiscencji kolonialnych. „Pomost” miał obejmować „wszystkie kraje świata”, bo jak podkreślano – „możemy współpracować z Rosją, z krajami środkowej Azji, z Japonią, z Dalekim Wschodem, z Brazylią – nie tylko z Unią Europejską”¹³.

2) Pożądaną przez LPR rolą Polski była rola promotora zasad moralnych, szczególnie w UE, swoistego „misjonarza” propagującego i rozprzestrzeniającego wartości chrześcijańskie i pomagającego Kościołowi katolickiemu w misji odnowienia wiary i pryncypiów leżących u podstaw wspólnoty europejskiej.

3) Polskie państwo było obrońcą Europy łacińskiej, „przedmurzem chrześcijaństwa”, realizującym misję dziejową obrony cywilizacji chrześcijańskiej przed zagrożeniami płynącymi ze strony innych cywilizacji, „ideologii globalizmu” oraz zlaicyzowanego Zachodu. Oceniono, że o ile w przeszłości Polska zdała egzamin z roli *antemurale Christianitatis*, bo obroniła Europę przed islamem, moskiewskim barbarzyństwem, niemieckim bizantyzmem, Krzyżakami, kontrreformacją oraz stała po stronie antyniemieckiej w I i II wojnie światowej, o tyle współcześnie miała do spełnienia zadanie obrony kontynentu przed nowymi proble-

---

¹² Wypowiedź Janusza Dobrosza z 24 VI 2004 r. w debacie po przedstawieniu przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021); Wypowiedź Jana Łopuszańskiego z 10 I 2002 r. w debacie po rozpatrzeniu poselskiego wniosku o przeprowadzenie referendum ogólnokrajowego, w którym obywatele Polski odpowiedzą na pytanie: Czy jesteś za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej?, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.05.2021); M. Giertych, *Z nadzieją w przyszłość*, Warszawa 2005, s. 76.

¹³ Wypowiedź Romana Giertycha z 14 III 2002 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o podstawowych kierunkach polityki zagranicznej Polski, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021).

mami o charakterze cywilizacyjnym: napływem mniejszości religijnych, a szczególnie ekspansją islamu, który poprzez infiltrację ludnościową zdobywał Europę łacińską, „cywilizacyjnie osłabioną” i niezdolną do obrony, oraz „odwiecznym problemem bizantynizmu niemieckiego, który dzisiaj przejmuje stery w Unii Europejskiej”¹⁴.

4) Polska, będąc największym państwem Europy Środkowo-Wschodniej, mogła zostać „przywódcą regionu” oraz inicjatorem i organizatorem bloku państw Międzymorza, tzw. państw ABC, czyli położonych między Adriatykiem, Bałtykiem i Morzem Czarnym¹⁵.

5) Polsce należała się rola „kreatora polityki unijnej” ze względu na „siłę”, czyli atuty geopolityczne, społeczne, ekonomiczne i moralne, których brakowało innym państwom członkowskim. Politycy LPR nie mieli wątpliwości, że „to nie Unia Europejska powinna nam narzucać swój styl, tylko Polska winna dyktować swoje warunki”¹⁶.

6) Państwo polskie pełniło rolę państwa łagodzącego konflikty poprzez wspieranie pokojowej drogi rozwiązywania konfliktów międzynarodowych, a nie uczestniczenia w nich jako „strona”¹⁷. LPR preferowała oparcie aktywności na rzecz pokoju światowego na współpracy multilateralnej.

LPR do katalogu interesów państwa w środowisku międzynarodowym zaliczała utrwalenie i umocnienie niepodległości, przeciwdziałanie odbudowie imperium rosyjskiego i wzrostowi pozycji międzynarodowej Niemiec, wypracowanie „oparcia geopolitycznego, które nam pomoże zachować niepodległość” oraz zapewnienie Polsce, poprzez obecność w polityce międzynarodowej, wysokiej pozycji międzynarodowej „nie dla naszej próżności narodowej, ale żebyśmy mogli współdecydować o sprawach bezpośrednio dotyczących naszego bezpieczeństwa”¹⁸.

¹⁴ M. Giertych, *Wy, młode pokolenie!*, „Opoka w Kraju”, 2010, nr 74, s. 9; *Oświadczenie Jana Jaroty z 8 V 2007 r.*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (9.07.2021).

¹⁵ M. Giertych, *Wy, młode pokolenie!*..., s. 9.

¹⁶ *Wypowiedź Stanisława Gudzowskiego z 4 XII 2002 r. w dyskusji po informacji rządu w sprawie negocjacji Polski z Unią Europejską*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021).

¹⁷ *Wypowiedź Zygmunta Wrzodaka z 23 III 2003 r. w debacie po informacji rządu w sprawie udziału polskiego kontyngentu wojskowego w składzie sił koalicji międzynarodowej dla wymuszenia przestrzegania przez Irak rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021); *Wypowiedź Macieja Giertycha z 22 I 2003 r. w dyskusji po informacji rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2003 roku*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (20.09.2021); *Wypowiedź Janusza Dobrosza z 21 I 2004 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2004 roku*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021).

¹⁸ *Wypowiedź Zygmunta Wrzodaka z 28 XI 2003 r. w dyskusji po informacji rządu o zagrożeniu dla polskich wojsk stacjonujących w okupowanym Iraku oraz aktualnej*

Prawo i Sprawiedliwość a pozycja międzynarodowa Polski

W sposobie postrzegania systemu międzynarodowego przez Prawo i Sprawiedliwość należało wziąć pod uwagę dwa punkty odniesienia. Pierwszym była geopolityka, uważana przez PiS za „dominujący wzorzec relacji międzynarodowych w XXI wieku” i „podstawowe narzędzie porządkowania sceny globalnej”¹⁹. Dzieliła z realizmem przekonanie o decydującym znaczeniu siły i bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych i stała w kontrze do liberalnej koncepcji „końca historii”, wizji ładu globalizacyjnego oraz wiary w „spłaszczenie hierarchii” państw i „globalne zarządzanie”. Geopolityczne podejście nakazywało postrzegać ład międzynarodowy jako „zmienny system gier geopolitycznych”, a relacje państw – w kategoriach konfliktu interesów i nieustannej rywalizacji o wpływy. Choć paradygmat geopolityczny wymagał scharakteryzowania badanej przestrzeni i uwzględnienia jej potencjalnych zalet i wad²⁰, to dla PiS stanowił perspektywę szerszą niż tradycyjny „determinizm geopolityczny”, uznający środowisko geograficzne za główny punkt odniesienia w definiowaniu celów i kierunków polityki zagranicznej poprzez określenie geograficznego położenia państwa i wiążący się z tym kontekst otoczenia (sąsiedzi) i usytuowania (rdzeń – peryferie)²¹. Drugim punktem odniesienia w percepcji systemu międzynarodowego był interes państwa (interes narodowy), który PiS traktowało jako uniwersalne kryterium analizy stosunków międzynarodowych i kategorię porządkującą środowisko międzynarodowe, pozwalającą na realistyczną ocenę zachowania innych państw oraz zrozumienie ich decyzji i działań²².

Pożądanym kierunkiem rozwoju stosunków międzynarodowych były relacje oparte na „poszanowaniu prawa oraz efektywnej współpracy wielostronnej”²³. Jednakże zdawano sobie sprawę, że był to stan trudny

---

sytuacji politycznej i militarnej na Bliskim Wschodzie, szanse na pokój w tym rejonie świata, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).

¹⁹ *Zdrowie. Praca. Rodzina. Program Prawa i Sprawiedliwości*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl/>, 20.05.2014 (21.04.2021); K. Szczerski, *Polska geopolityka europejska*, „Arcana”, 2009, nr 5, s. 17.

²⁰ J. Czapotowicz, *Teorie stosunków międzynarodowych. Krytyka i systematyzacja*, Warszawa 2007, s. 84; M.A. Kostun, P. Stawarz, *Rola geopolityki w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Polski i państw Kaukazu południowego na przełomie XX i XXI wieku*, „Przegląd Europejski”, 2013, nr 3, s. 79.

²¹ K. Szczerski, *Polska geopolityka...*, s. 17–18; *Zdrowie. Praca. Rodzina. Program Prawa i Sprawiedliwości*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl/>, 20.05.2014 (21.04.2021).

²² *Ibidem*.

²³ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2007, s. 5.

do osiągnięcia. Dominowała realistyczna ocena rzeczywistości międzynarodowej oparta na przekonaniu, że krótkotrwała „iluzja” kantowskiego wiecznego pokoju okazała się „strategiczną pauzą” w rywalizacji państw świata. O ile na początku XXI w. można było obserwować schyłek jednobiegunowego systemu bezpieczeństwa ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej jako światowym hegemonem, o tyle powstanie efektywnego multilateralizmu pozostawało wizją nieokreślonej przyszłości²⁴.

W refleksji politycznej PiS na system międzynarodowy składało się co najmniej sześć cech:

1) Anarchiczność, czyli stan chaosu i zaprzeczenie hierarchii, była rozumiana jako brak jednego globalnego ośrodka decyzyjnego (państwa lub organizacji międzynarodowej), dysponującego instrumentami wymuszania stanowionego przez siebie prawa na pozostałych uczestnikach stosunków międzynarodowych.

2) Złożoność, która polegała na wielostronnych, sieciowych powiązaniach o charakterze politycznym, handlowym, przemysłowym, kulturowym, a towarzyszyła jej „wielka intensywność przemieszczania się ludzi” oraz rozprzestrzenianie się zagrożeń i problemów w skali globalnej²⁵.

3) Dychotomia, rozumiana jako istnienie dwóch wzajemnie się wykluczających „światów”, „orientacji międzynarodowych”. Z jednej strony istniał „świat bezpieczny” złożony z „państw narodowych, moralnie i politycznie zdolnych do poparcia swojego bezpieczeństwa i swoich praw” z dominacją Stanów Zjednoczonych – mocarstwa zaangażowanego w obronę bezpieczeństwa zbiorowego i sprzeciwiającego się systemowi regionalnych stref wpływów. Z drugiej zaś strony istniał „świat międzynarodowego chaosu” i „regionalnych dominacji”, określane mianem globalizmu, czyli ładu międzynarodowego, w którym suwerenność państw była ograniczona, a globalne potrzeby mocarstw były ważniejsze od interesów narodowych słabych państw. W ocenie PiS dychotomia ta sprzyjała wielostronnej rywalizacji, a nie multipolarnej współpracy²⁶.

4) Dynamika, która sprawiała, że „w życiu narodów, podobnie jak w życiu jednostek, nic nie jest dane raz na zawsze”, a „porządek międzyna-

²⁴ W. Waszczykowski, *Refleksje na temat polskiej polityki bezpieczeństwa*, Ośrodek Myśli Politycznej, <https://www.omp.org.pl/> (9.12.2020).

²⁵ K. Szczerski, *Polska w świecie*, Gazeta Polska, <http://niezalezna.pl>, 7.09.2015 (9.07.2021).

²⁶ *Wypowiedź Marka Jurka z 26 III 2003 r. w debacie po informacji rządu w sprawie udziału polskiego kontyngentu wojskowego w składzie sił koalicji międzynarodowej dla wymuszenia przestrzegania przez Irak rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021); W. Waszczykowski, *Refleksje na temat polskiej polityki bezpieczeństwa*, Ośrodek Myśli Politycznej, <https://www.omp.org.pl/> (9.12.2020).

rodowy nie jest zastygłą, niewzruszalną formą” i w każdym czasie historycznym przynosił nowe wyzwania. Zmienność i dynamika systemu międzynarodowego wymuszały stały wysiłek w polityce zagranicznej i często wprowadzały niestabilność i konflikty, dlatego preferowane były twarde gwarancje bezpieczeństwa²⁷.

5) Zróżnicowanie było uznawane za zjawisko naturalne, bo wynikające z nierównego potencjału państw w systemie międzynarodowym. W PiS nie było wątpliwości, że przewagę miały podmioty silne i samodzielne i należało robić wszystko, by wejść do rywalizacji geopolitycznej o miejsce w strukturze systemu międzynarodowego²⁸. Rozkład sił w systemie wywoływał określone zachowania państw w środowisku międzynarodowym: dążenie do hegemonii, równowagi sił bądź klientelizmu.

6) Rywalizacja, immanentna cecha środowiska międzynarodowego, czyniła zeń pole współzawodnictwa między państwami i „gry, w której krzyżowały się interesy państw”. Rywalizacja, tak jak zróżnicowanie, była zjawiskiem naturalnym, gdyż wynikała ze zderzenia różnych interesów, systemów wartości, tożsamości i ideologii. W PiS nie było wątpliwości, że rywalizacyjna natura relacji międzynarodowych nie zmieniła się po wejściu Polski do NATO i UE, gdyż żadna organizacja międzynarodowa nie zdołała zniwelować walki o interesy narodowe²⁹.

PiS w skomplikowanym i chaotycznym systemie międzynarodowym widziało liczne zagrożenia dla egzystencji państw narodowych. Wśród nich najbardziej eksponowano trzy. Pierwszym był „koncert mocarstw”, czyli grupa państw działających wspólnie, odpowiedzialnych za ład terytorialny i polityczny oraz globalne bezpieczeństwo. W takiej konstelacji państw stosunki między nimi były ułożone na zasadzie równowagi m.in. w wyodrębnieniu stref wpływów, tak aby żadne z nich nie osiągnęło strategicznej przewagi nad innymi³⁰. To właśnie podział świata na strefy

²⁷ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2007, s. 3; *Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 18 XII 2011 r. w debacie po przedstawieniu przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021); *Zdrowie. Praca. Rodzina. Program Prawa i Sprawiedliwości, Prawo i Sprawiedliwość, Prawo i Sprawiedliwość*, <http://old.pis.org.pl/>, 20.05.2014 (21.04.2021).

²⁸ *Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 23 IV 2015 r. w dyskusji po informacji ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2015 roku*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.08.2021).

²⁹ K. Szymański, *Musimy bronić polskich atutów*, rozm. J. Karnowski, M. Karnowski, „Uważam Rze”, 14–20.11. 2011, nr 41, s. 22.

³⁰ K. Trembicka, W. Paruch, *Typologia systemów bezpieczeństwa w XIX i XX wieku*, Lublin 1996, s. 25–26. J. Kibbe, R. Rosecrance, A. Stein, *Conclusion* [w:] *The New Great Power Coalition. Toward a World Concert of Nations*, red. R. Rosecrance, s. 366 i n. Więcej w: H. Larsen, *The Russo-Georgian War and Beyond. Towards a European*

wpływów PiS uznało za główne zagrożenie dla podmiotowości państw narodowych i całego ładu światowego. Zamiast kształtowania się systemu wielobiegunowego, opartego na współpracy państw, PiS dostrzegało próby budowania konfiguracji sojuszniczych, przypominających „XIX-wieczny koncert mocarstw”, rozumiany jako niedemokratyczny układ geopolityczny zmierzający do podporządkowania państw mniejszych interesom mocarstw. Klasyczna polityka mocarstw skutkowałą powstaniem świata „stref wpływów”, „nowej architektury bezpieczeństwa” i hegemonizmu, gdzie wszystkie najważniejsze decyzje byłyby podejmowane w ramach porozumienia kilku silnych państw³¹. To zaprzeczałoby suwerenności państw małych i średnich, idei solidarności międzynarodowej i normom prawa międzynarodowego i spowodowałby marginalizację, a nawet „wasalizację” państw słabych. Główną rolę w kształtowaniu współczesnego koncertu mocarstw przypisywano przede wszystkim Niemcom, Francji i Federacji Rosyjskiej. PiS wskazywało na symptomy kształtowania się współczesnego koncertu mocarstw, niejako „ponad głowami” państw małych i średnich. Wśród nich wymieniano niemiecko-rosyjskie porozumienie energetyczne (*Nord Stream*), sprzeciw Niemiec i Francji wobec interwencji NATO w Iraku w 2003 r., niemiecki sprzeciw wobec tarczy antyrakietowej w Europie Środkowo-Wschodniej, łagodną reakcję Francji i Niemiec na wojnę rosyjsko-gruzińską w kontraście do zdecydowanego sprzeciwu państw Europy Środkowo-Wschodniej, Europę „dwóch prędkości”, czyli dominację tandemu francusko-brytyjskiego czy rokowania pokojowe Rosja – Ukraina na bazie tzw. formuły normandzkiej, tzn. prowadzenie negocjacji pokojowych w wąskim gronie (Ukraina, Francja, Niemcy, Rosja), z pominięciem instytucji europejskich i Polski³².

Great Power Concert, „Danish Institute for International Studies (DIIS) Working Paper”, 2009, nr 32, 24 ss.; K. Lascurettes, *The Concert of Europe and Great-Power Governance Today. What Can the Order of 19th-Century Europe Teach Policymakers About International Order in the 21st Century?*, Santa Monica 2017, 34 ss.; *Great Powers and Strategic Stability in the 21st Century Competing Visions of World Order*, red. G. Herd, Londyn 2010, 256 ss.; H. Müller, C. Rauch, *Managing Power Transitions. Towards a 21st Century Concert of Powers*, „International Security Studies”, 2016, vol. 2, nr 2, s. 35–64.

³¹ W. Waszczykowski, *Refleksje na temat polskiej polityki bezpieczeństwa*, Ośrodek Myśli Politycznej, <https://www.omp.org.pl/> (9.12.2020); *Wypowiedź Pawła Kowala z 13 II 2009 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021); *Wypowiedź Witolda Waszczykowskiego z 8 V 2014 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2014 roku*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).

³² *Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 26 XI 2014 r. w dyskusji po sprawozdaniu Komisji do Spraw Unii Europejskiej oraz Komisji Spraw Zagranicznych o rządowych*

Drugim zagrożeniem był terroryzm, „w wielu nowych postaciach”, „zorientowany na masowość ofiar”, a trzecim – imperializm „putinowskiej” Rosji, stosującej zasadę *divide et impera*. Oba niebezpieczeństwa łączono z nieudolnością świata globalizacji i liberalnej demokracji, kwestionowanego tak przez terrorystów, jak i „imperialistów” upatrujących w słabości zachodniego ładu szansy na zmianę porządku międzynarodowego. Receptą na pokonanie negatywnych zjawisk była współpraca na rzecz „zrównoważonego rozwoju świata”³³.

PiS dużo miejsca poświęciło pozycji Polski w systemie międzynarodowym, wypowiadając się na temat potencjału i ról międzynarodowych. Poglądy partii na pozycję międzynarodową Polski wynikały z przekonania, że „nie da się prowadzić spraw 40 milionów Polaków z pozycji małego państwa” i należało uwzględnić fakt, że Polska należała do historycznych narodów Europy, „szóstki największych członków Unii”, swoistej „europejskiej pierwszej ligi”³⁴. Mimo dziejowych „obciążeń współczesności” Rzeczpospolita była „dużym europejskim krajem o bogatej historii prodemokratycznej i prowolnościowej” i z tego powodu nie wolno „osiąść na laurach”, ale należało ubiegać się o podmiotowość w środowisku międzynarodowym³⁵.

PiS odróżniało status państwa od jego pozycji międzynarodowej. Status był stanem „względnie trwałym” i obejmował formalny aspekt suwerenności, podmiotowość w stosunkach międzynarodowych, zinstytucjonalizowaną rolę państwa w gremiach międzynarodowych oraz „inne formalne i nieformalne, ale stałe elementy określające sytuację państwa wobec czynników zewnętrznych”. Pożądanym statusem dla Polski był status Turcji uznawanej za państwo „poważne” i ważnego gracza na

---

*projektach ustaw (druki nr 2833 i 2869), Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021); *Mysiąc Polska. Konwencja Programowa Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl>, 7.07.2015 (23.08.2021); W. Waszczykowski, *Refleksje na temat polskiej polityki bezpieczeństwa*, Ośrodek Myśli Politycznej, <https://www.omp.org.pl/> (9.12.2020).**

³³ *Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 23 IV 2015 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2015 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021); *List otwarty Prezesa PiS Jarosława Kaczyńskiego ws. bezpieczeństwa narodowego RP w przeddzień przyjęcia nowej koncepcji strategicznej NATO, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl>, 18.11.2011 (23.08.2021).**

³⁴ J. Kaczyński, *Uzupełnijmy konstytucję o zapisy służące wolności*, Telewizja TVN24, <http://www.tvn24.pl>, 3.05.2013 (14.08.2021).

³⁵ J. Kaczyński, *Polska racja stanu [w:] Racja stanu – Janowi Olszewskiemu*, red. E. Urbanowicz, J. Urbanowicz, Poznań 2011, s. 33; *Wystąpienie Jarosława Kaczyńskiego z 22 I 2003 r. w dyskusji nad informacją rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2003 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).*

arenie międzynarodowej³⁶. Z kolei pozycję państwa definiowano jako możliwości realizacji interesów państwa na arenie międzynarodowej w danym czasie historycznym oraz respekt i szacunek, jakim darzyli państwo inni uczestnicy nieustannie toczącej się gry. Tak rozumiana pozycja państwa była wypadkową różnorodnych czynników o dynamicznym charakterze, a nie trwale zagwarantowanym stanem państwa. O pozycji Polski w świecie decydował układ sił w systemie międzynarodowym i potęga państwa, na którą składał się potencjał polityczny, demograficzny, gospodarczy, militarny, wielkość terytorium i bogactwa naturalne³⁷.

Dla PiS pozycja Polski miała być budowana także na fundamencie racji moralnych Polski, na które składały się, z jednej strony, straty ludnościowe i materialne – swoista „ofiara” złożona przez Polskę w obliczu agresji państw totalitarnych, a z drugiej strony, polski wkład w wyzwolenie narodów Europy spod jarzma komunizmu. W ocenie konserwatystów wizerunek Polski jako państwa współodpowiedzialnego za zbrodnie na innych narodach i skutki decyzji podejmowanych bez suwerennego udziału Polski (zmiana granic, przesiedlenia ludności) skutecznie uniemożliwiał upodmiotowienie w środowisku międzynarodowym³⁸.

Działania na rzecz podmiotowej pozycji międzynarodowej miały uwzględniać zasadę równowagi między celami a zasobami materialnymi i ludzkimi potrzebnymi do realizacji tych pierwszych. Równowaga wyrażała się w założeniu, że choć Polska była państwem średniej wielkości, a nie mocarstwem mającym wpływ na globalny bieg wydarzeń, to nie mogła rezygnować z realizacji racji stanu w skali światowej³⁹.

PiS z percepcji środowiska międzynarodowego i pozycji Polski wywiodło poglądy na temat ról międzynarodowych Polski, które miały zmaksymalizować korzyści płynące z położenia i potencjału. Przekonanie PiS, że położenie geopolityczne Polski nie pozwala jej zajmować pozycji neutralnej, pociągało za sobą dwie konsekwencje. (1) Imperatywem polityki był brak zgody na podporządkowanie się polityce mocarstw, gdyż bierność i „cicha zgoda” na imperializm, szczególnie rosyjski, oznaczała zagrożenie dla suwerenności i bezpieczeństwa państwa,

---

³⁶ J. Kaczyński, *Bardzo potężne siły dążą do tego, żeby Polska nie była tym, czym mogłaby być. Trzeba się temu przeciwstawić*, portal wPolityce.pl, www.wpolityce.pl, 8.06.2014 (23.09.2021); *Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 23 IV 2015 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2015 r.*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (21.08.2021).

³⁷ *Myśląc Polska. Konwencja Programowa Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl>, 7.07.2015 (23.08.2021).

³⁸ J. Kaczyński, *Polska racja stanu...*, s. 25–26.

³⁹ *Myśląc Polska. Konwencja Programowa Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl>, 7.07.2015 (23.08.2021).

a nie „nagrodę”. Postulowano zerwanie z „mitem Wokulskiego”, oznaczającym, że „siedząc cicho będziemy [...] krajem mlekiem i miodem płynącym”. Dla PiS nieprawdziwa była alternatywa: podporządkowanie albo konflikt i otwarta wojna, gdyż – jak przekonywano – między dwoma skrajnymi rozwiązaniami istniały dyplomatyczne prawne i gospodarcze instrumenty realizacji interesów narodowych. (2) Niezbędna była współpraca i *soft power* w stosunku do „wschodnich sąsiadów”, czyli z jednej strony – budowanie relacji społecznych, kulturalnych i gospodarczych w regionie, a z drugiej – kształtowanie nastrojów społecznych, powodujących wzrost sympatii do Polski i zrozumienie wagi sojuszu państw regionu, wspieranie środowisk prodemokratycznych⁴⁰.

Role międzynarodowe Polski rozpatrywano na trzech płaszczyznach: regionalnej, unijnej i globalnej, ze zdecydowaną przewagą tej pierwszej. W skali regionalnej Polska miała pełnić rolę „rzecznika interesów państw regionu”, ale bez narzucania przywództwa, promotora europejskich ambicji państw bałkańskich i wschodnioeuropejskich⁴¹, naturalnego lidera regionu Europy Środkowo-Wschodniej, i szerzej – państw powstałych na gruzach dawnego Związku Sowieckiego⁴², stanowić „wrota Europy Środkowej”⁴³ i być animatorem współpracy regionalnej. Dla PiS Polska mogła być „ośrodkiem chłodnej oceny tego, co się dzieje na Wschodzie” i recenzentem polityki współczesnej Rosji. W tym kontekście przywoływano inicjatywę prezydenta Lecha Kaczyńskiego, który wraz z prezydentami Litwy, Łotwy, Estonii i Ukrainy udzielił poparcia Gruzji, stojącej w obliczu konfliktu z Rosją w 2008 r.⁴⁴. Jednocześnie z krytyką PiS spotkał się *désintéressement* Europą Środkowo-Wschodnią w polityce zagranicznej rządu Donalda Tuska, co – w ocenie PiS – skutkowało obniżeniem podmiotowości Polski w UE i regionie⁴⁵.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Wypowiedź Witolda Waszczykowskiego z 20 III 2013 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2013 r.*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).

⁴² J. Kaczyński, *Testament polityczny prezydenta*, „Nasz Dziennik”, 9 IV 2011, nr 83, s. 19.

⁴³ *Idem*, *Bardzo potężne siły dążą do tego, żeby Polska nie była tym, czym mogłaby być. Trzeba się temu przeciwstawić*, portal wPolityce.pl, www.wpolityce.pl, 8.06.2014 (23.09.2021); *Mysząc Polska. Konwencja Programowa Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl>, 7.07.2015 (23.08.2021).

⁴⁴ *Wypowiedź Pawła Kowala z 13 II 2009 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).

⁴⁵ *Zdrowie. Praca. Rodzina. Program Prawa i Sprawiedliwości, Prawo i Sprawiedliwość*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl/>, 20.05.2014 (21.04.2021).

Na płaszczyźnie unijnej Polska miała być kreatorem „architektury politycznej Europy”, obrońcą suwerenności państw narodowych oraz państwem blokującym „moloča eurobiurokracji” i „transfer ważnych decyzji z państw członkowskich UE do unijnych instytucji”⁴⁶. Role te miały służyć budowie Europy Ojczyzn.

W skali globalnej PiS przewidywało dla Polski dwie główne role. Pierwszą była rola promotora wartości, szczególnie solidarności i prawdy. Solidarność międzynarodowa oznaczała pomoc „państwom potrzebującym” i zaangażowanie w rozwiązywanie problemów „nawet w odległych od nas częściach świata”. Prawda była ważna w relacjach z innymi państwami, a szczególnie z tymi, z którymi Polska pozostawała w „deficycie otwartości i dialogu o wspólnej historii”, gdzie trudne stosunki bilateralne zastępowano formułą tzw. resetu. Drugą rolą był promotor pokoju i przestrzegania prawa międzynarodowego. W tym kontekście PiS jawiło się jako zdecydowany przeciwnik wojny mającej charakter instrumentu realizacji aspiracji terytorialnych i politycznych⁴⁷.

Zakończenie

Poglądy polskich współczesnych partii politycznych na system międzynarodowy i rolę Polski opierały się na akceptacji realistycznego paradygmatu stosunków międzynarodowych. Realistyczne podejście reprezentowane przez LPR i PiS zakładało, że stosunki międzynarodowe były areną rywalizacji, i stawiało w centrum uwagi obiektywny interes państwa (rację stanu). Celem nadrzędnym państwa było zapewnienie jego realizacji, także kosztem innych uczestników stosunków międzynarodowych. Inne podmioty międzynarodowe były traktowane jako rywale i konkurenci, z którymi należało współzawodniczyć. Możliwa była współpraca, pod warunkiem, że prowadziła do realizacji interesów państwa. Taki sposób postrzegania sytuacji na arenie międzynarodowej przyczyniał się do syntezy komponentów twardych i miękkich potencjału państwa (tzw. *smart power*⁴⁸). Realisci przyczyn postępowania państw na arenie międzynarodowej upatrywali w okolicznościach zewnętrznych

⁴⁶ *O wielkości Polski*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl/>, 20.04.2013 (21.04.2021).

⁴⁷ *PiS chce, żeby Sejm w uchwale wyraził solidarność z Ukrainą*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl> (9.09.2021); *Wystąpienie Prezydenta RP z okazji Święta Wojska Polskiego*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl/>, 15.08.2008 (7.09.2021).

⁴⁸ Zob. E.J. Wilson, *Hard Power, Soft Power, Smart Power*, „The Annals of the American Academy of Political and Social Science”, 2008, nr 1, s. 110–124; J. Nye, *The Future of Power*, Nowy Jork 2011, s. 207 i n.

występujących w środowisku międzynarodowym. Obie badane partie zdawały sobie sprawę, że położenie geopolityczne pomiędzy dwoma ośrodkami integracji politycznej, ekonomicznej i kulturowej: europejskim oraz euroazjatyckim, powodowało, że Polska nie mogła być państwem neutralnym, gdyż łatwo stałaby się obszarem rywalizacji mocarstw, a tym samym marginalizacji i peryferyzacji. Przestrzegano przed dwoma skrajnymi stanowiskami: z jednej strony – przed przeszacowaniem potencjału, które uniemożliwiałoby trafne zdefiniowanie racji stanu, a z drugiej strony – umniejszaniem roli Polski, co *de facto* wiązało się z przekonaniem o niezdolności Polski do samodzielnego działania na arenie międzynarodowej. W zamian preferowano realną ocenę potencjału i możliwości w kształtowaniu pozycji międzynarodowej Rzeczypospolitej. W przypadku Polski „wielkość” mogła być mierzona tylko zakresem i zasięgiem wpływów politycznych w środowisku międzynarodowym, a nie rozpatrywana w sensie terytorialnym.

Bibliografia

- Czaputowicz J., *Teorie stosunków międzynarodowych. Krytyka i systematyzacja*, Warszawa 2007.
- Giertych M., *Globalizm chrześcijański*, „Opoka w Kraju”, 2012, nr 79, s. 5–6.
- Giertych M., *Koniec europosłowania*, „Opoka w Kraju”, 2009, nr 70, s. 1.
- Giertych M., *Wojna cywilizacji w Europie*, Warszawa 2007.
- Giertych M., *Wy, młode pokolenie!*, „Opoka w Kraju”, 2010, nr 74, s. 9.
- Giertych M., *Z nadzieją w przyszłość*, Warszawa 2005.
- Great Powers and Strategic Stability in the 21st Century Competing Visions of World Order*, red. G. Herd, Londyn 2010.
- Kaczyński J., *Bardzo potężne siły dążą do tego, żeby Polska nie była tym, czym mogłaby być. Trzeba się temu przeciwstawić*, portal wPolityce.pl, www.wpolityce.pl, 8.06.2014 (23.09.2021).
- Kaczyński J., *Polska racja stanu* [w:] *Racja stanu – Janowi Olszewskiemu*, red. E. Urbanowicz, J. Urbanowicz, Poznań 2011, s. 19–34.
- Kaczyński J., *Testament polityczny prezydenta*, „Nasz Dziennik”, 9 IV 2011, nr 83, s. 19.
- Kaczyński J., *Uzpełnijmy konstytucję o zapisy służące wolności*, Telewizja TVN24, <http://www.tvn24.pl>, 3.05.2013 (14.08.2021).
- Kibbe J., Rosecrance R., Stein A., *Conclusion* [w:] *The New Great Power Coalition. Toward a World Concert of Nations*, red. R. Rosecrance, s. 366–368.
- Kostun M.A., Stawarz P., *Rola geopolityki w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Polski i państw Kaukazu południowego na przełomie XX i XXI wieku*, „Przegląd Europejski”, 2013, nr 3, s. 76–98.
- Kowalczyk K., *Typologia polskich partii politycznych według kryterium programowego*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2014, nr 1, s. 73–94.
- Larsen H., *The Russo-Georgian War and Beyond. Towards a European Great Power Concert*, „Danish Institute for International Studies (DIIS) Working Paper”, 2009, nr 32, s. 1–24.

- Lascurettes K., *The Concert of Europe and Great-Power Governance Today. What Can the Order of 19th-Century Europe Teach Policymakers About International Order in the 21st Century?*, Santa Monica 2017.
- List otwarty Prezesa PiS Jarosława Kaczyńskiego ws. bezpieczeństwa narodowego RP w przeddzień przyjęcia nowej koncepcji strategicznej NATO, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl>, 18.11.2011 (23.08.2021).
- Müller H., Rauch C., *Managing Power Transitions. Towards a 21st Century Concert of Powers*, „International Security Studies”, 2016, vol. 2, nr 2, s. 35–64.
- Myśląc Polska. Konwencja Programowa Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl>, 7.07.2015 (23.08.2021).
- Nye J., *The Future of Power*, Nowy Jork 2011.
- O wielkości Polski, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl/>, 20.04.2013 (21.04.2021).
- Oświadczenie Jana Jaroty z 8 V 2007 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (9.07.2021).
- Paruch W., *Między wyobrażeniami a działaniami. Wybrane aspekty przedmiotowe badań politologicznych nad myślą polityczną*, „Polityka i Społeczeństwo”, 2004, nr 4, s. 9–38.
- PiS chce, żeby Sejm w uchwale wyraził solidarność z Ukrainą, Prawo i Sprawiedliwość, <http://pis.org.pl> (9.09.2021).
- Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2007.
- Szczerski K., *Polska geopolityka europejska*, „Arcana”, 2009, nr 5 (89), s. 17–25.
- Szczerski K., *Polska w świecie*, „Gazeta Polska”, <http://niezalezna.pl>, 7.09.2015 (9.07.2021).
- Szymański K., *Musimy bronić polskich atutów*, rozm. J. Karnowski, M. Karnowski, „Uważam Rze”, 14–20.11.2011, nr 41, s. 20–22.
- Trembicka K., Paruch W., *Typologia systemów bezpieczeństwa w XIX i XX wieku*, Lublin 1996.
- Waszczykowski W., *Refleksje na temat polskiej polityki bezpieczeństwa*, Ośrodek Myśli Politycznej, <https://www.omp.org.pl/> (9.12.2020).
- Wilson E.J., *Hard Power, Soft Power, Smart Power*, „The Annals of the American Academy of Political and Social Science”, 2008, nr 1, s. 110–124.
- Wypowiedź Jana Łopuszańskiego z 10 I 2002 r. w debacie przed rozpatrzeniem poselskiego wniosku o przeprowadzenie referendum ogólnokrajowego, w którym obywatele Polski odpowiedzą na pytanie: Czy jesteś za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej?, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.04.2021).
- Wypowiedź Janusza Dobrosza z 21 I 2004 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2004 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021).
- Wypowiedź Janusza Dobrosza z 21 I 2004 r. w dyskusji po informacji ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2004 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021).
- Wypowiedź Janusza Dobrosza z 24 VI 2004 r. w debacie po przedstawieniu przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021).
- Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 18 XII 2011 r. w debacie po przedstawieniu przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).

- Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 23 IV 2015 r. w dyskusji po informacji ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2015 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.08.2021).*
- Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 26 XI 2014 r. w dyskusji po sprawozdaniu Komisji do Spraw Unii Europejskiej oraz Komisji Spraw Zagranicznych o rządowych projektach ustaw (druki nr 2833 i 2869), Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).*
- Wypowiedź Macieja Giertycha z 22 I 2003 r. w dyskusji po informacji rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2003 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (20.09.2021).*
- (Wypowiedź Marka Jurka z 26 III 2003 r. w debacie po informacji rządu w sprawie udziału polskiego kontyngentu wojskowego w składzie sił koalicji międzynarodowej dla wymuszenia przestrzegania przez Irak rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).*
- Wypowiedź Marka Kotlinowskiego z 10 III 2005 r. w debacie po informacji dla Sejmu i Senatu o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w pracach Unii Europejskiej w okresie lipiec-grudzień 2004 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.09.2021).*
- Wypowiedź Marka Kotlinowskiego z 12 XI 2002 r. w debacie nad obywatelskim wnioskiem o poddanie pod referendum ogólnokrajowe rozstrzygnięcia sprawy zgody obywateli RP na sprzedaż ziemi cudzoziemcom, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.04.2021).*
- Wypowiedź Marka Kotlinowskiego z 17 IV 2003 r. w dyskusji nad wnioskiem o zarządzenie ogólnokrajowego referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (10.08.2021).*
- Wypowiedź Marka Kotlinowskiego z 30 VI 2004 r. w debacie po informacji rządu w sprawie wyników Konferencji Międzyrządowej, która odbyła się w Brukseli w dniach 17 i 18 czerwca 2004 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.04.2021).*
- Wypowiedź Pawła Kowala z 13 II 2009 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).*
- Wypowiedź Stanisława Gudzwoskiego z 4 XII 2002 r. w dyskusji po informacji rządu w sprawie negocjacji Polski z Unią Europejską, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (22.06.2021).*
- Wypowiedź Witolda Waszczykowskiego z 20 III 2013 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2013 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).*
- Wypowiedź Witolda Waszczykowskiego z 8 V 2014 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2014 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).*
- Wypowiedź Zygmunta Wrzodaka z 23 III 2003 r. w debacie po informacji rządu w sprawie udziału polskiego kontyngentu wojskowego w składzie sił koalicji międzynarodowej dla wymuszenia przestrzegania przez Irak rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (12.04.2021).*
- Wypowiedź Zygmunta Wrzodaka z 28 XI 2003 r. w dyskusji po informacji rządu o zagrożeniu dla polskich wojsk stacjonujących w okupowanym Iraku oraz aktualnej sytuacji politycznej i militarnej na Bliskim Wschodzie, szanse na pokój w tym rejonie świata, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).*

Wystąpienie Jarosława Kaczyńskiego z 22 I 2003 r. w dyskusji nad informacją rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2003 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/> (2.10.2021).

Wystąpienie Prezydenta RP z okazji Święta Wojska Polskiego, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl/>, 15.08.2008 (7.09.2021).

Zdrowie. Praca. Rodzina. Program Prawa i Sprawiedliwości, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl/>, 20.05.2014 (21.04.2021).

Between world-power status and a marginal position. The international status of Poland in the 21st century in nationalist and conservative political thought

Abstract

The research objective of this paper is to analyse trends in contemporary nationalist and conservative political thought from the system and problem-based perspectives through the lens of Poland's international status in the 21st century. The subject of the analysis is the political thought of two parties – the League of Polish Families (representing the nationalist trend) and Law and Justice (the conservative trend) in two dimensions. First – in the ideological dimension, covering political views with the greatest degree of generalisation. Second – in the programme dimension, understood as a set of specific political proposals, creating concepts and defining the conditions for their fulfilment in the future. The research objective was contingent on the following research questions: How did the League of Polish Families and the Law and Justice Party define and describe international order? What values were assigned key roles in shaping Poland's international position? What international roles were assigned to Poland?

Key words: international order, Law and Justice, League of Polish Families, political thought, political realism